

OSNOVNE KARAKTERISTIKE NOVOG MALOLETNIČKOG KRIVIČNOG PRAVA SRBIJE*

Dragan Jovašević*
Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu

Donošenjem novog Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica 2005. godine Republika Srbija se pridružila malom broju savremenih država koje na poseban način uređuju krivičnopravni status maloletnika. Na ovaj način je u posebnom zakonskom tekstu u celini uređen pravni položaj (prava, obaveze i odgovornosti) maloletnika kao učinilaca krivičnih dela i maloletnika kao žrtava krivičnih dela. U osnovi ovog novog maloletničkog krivičnog prava nalaze se brojni međunarodni i evropski standardi koji su implementirani u pravni sistem koji je zaživeo za proteklih pet godina primene. Novi propisi uređuju materijalno, procesno i izvršno krivično pravo kako bi ono u potpunosti ostvarilo proklamovani cilj – vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloletnika. U ovom radu autor ukazuje na pojam, predmet, cilj, izvore, principe i osnovne karakteristike maloletničkog krivičnog prava na bazi pravne teorije, sudске prakse i zakonske literature.

KLJUČNE REČI: maloletnik, / krivično delo / zakon / odgovornost / krivične sankcije / vaspitanje

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat rada na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnosti socijalne intervencije" koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke RS, broj 47011

* Email: jovas@prafak.ni.ac.rs

1. POJAM MALOLETNIČKOG KRIVIČNOG PRAVA

Maloletničko krivično pravo¹ je deo, segment krivičnog prava jedne države koje zbog obilja specifičnih rešenja u poslednje vreme u nizu evropskih država² dobija karakter samostalne pravne (pozitivno pravne), ali i naučne discipline³. Radi se, naime, o posebnoj, zaokruženoj i autonomnoj celini koja sadrži niz specifičnih rešenja u odnosu na punoletne učinioce krivičnih dela⁴. Neretko se stoga u literaturi za ovu granu prava upotrebljava naziv para – krivično pravo ili kvazi – krivično pravo⁵ koje se odnosi na maloletna lica.

Dakle, maloletničko krivično pravo⁶ je skup zakonskih propisa kojima se određuje krivičnopravni status maloletnih lica⁷ (kao učinilaca krivičnih dela, odnosno maloletnih lica kao žrtava krivičnih dela). To je pravo koje propisuje poseban tretman u postupku propisivanja, izricanja i izvršenja sankcija prema maloletnim učiniocima krivičnih dela⁸. Tako ovaj naziv, koji se često u pravnoj teoriji određuje kao kriminalno – politički postulat, obuhvata granu prava sa krivičnopravnim odredbama koje se primenjuju na maloletne učinioce krivičnih dela i koje odslikavaju poseban, specifičan karakter ove grane

¹ Termin maloletničko krivično pravo je gotovo uobičajen u pravnoj teoriji (G. Marjanović, Makedonsko krivično pravo, Opšt del, Skoplje, 1998. godine, str. 361., Lj. Bavcon, A. Šelih, Kazensko pravo, Splošni del, Ljubljana, 1999. godine, str. 230. ili P. Novoselec, Opći dio kaznenog prava, Zagreb, 2004. godine, str. 3. ili D. Jovašević, Maloletničko krivično pravo, Beograd, 2008. godine, str.13.). No, u pravnoj teoriji se za ovu granu prava upotrebljava i naziv "krivično pravo za maloletnike". Oba ova termina asociraju na krivično pravo "maloletničkog karaktera" koje stoji nasuprot punoletničkom krivičnom pravu (M. Škuljić, Maloletnici kao učinioci i kao žrtve krivičnih dela, Beograd, 2003. godine, str. 368.).

² U teoriji se smatra da su prvi "posebni" maloletnički krivični zakoni doneći tek početkom 20. veka i to: 1908. godine u Velikoj Britaniji (Engleska) i Kanadi, 1912. godine u Belgiji i Francuskoj, 1923. godine u Nemačkoj i 1940. godine u Finskoj. (B. Vučković, Prava maloletnih učinilaca krivičnih dela i oštećenih u maloletničkog krivičnom zakonodavstvu, Zbornik radova, Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije, Beograd, 2008. godine, str. 271.

³ D. Jovašević, Maloletničko krivično pravo, op. cit. str. 14-18.

⁴ Z. Stojanović, Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2005. godine, str. 344.

⁵ Z. Stojanović, Krivično pravo, Opšti deo, ibid, str. 344.

⁶ D. Jovašević, Z. Stevanović, Pojam i karakteristike maloletničkog krivičnog prava, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1/2008. godine, str. 119-135.

⁷ Interesantno je da se u delu nemačke krivičnopravne teorije javljaju i takva mišljenja da se ovde radi o kriminalitetu lica koja nisu navršila 25 godina života (W. Sauer, Kriminologie, Berlin, 1950. godine, str. 108).

⁸ G. Marjanović, Makedonsko krivično pravo, Opšt del, op.cit. str. 361.

prava⁹. To je pravo koje se zasniva na ličnosti učinioca delikta (*Taterstrafrecht*), a ne na samom deliktu (*Tatstrafrecht*)¹⁰.

Ili drugim rečima, to je sistem zakonskih pravnih propisa kojima se određuje sistem krivičnih sankcija za maloletne učinioce krivičnih dela¹¹, a pod određenim uslovima i za punoletne učinioce, te postupak za izricanje i izvršenje ovih sankcija od strane nadležnih državnih organa¹². Stoga se može reći da maloletničko krivično pravo prevazilazi okvire krivičnog prava jer obuhvata ne samo krivičnopravne odredbe materijalnopravne sadržine, već i odredbe procesnog i izvršnog krivičnog prava na način, u meri i u obimu koji se odnosi na maloletne učinioce krivičnih dela¹³.

Maloletničko krivično pravo tako predstavlja skup (sistem) zakonskih propisa kojima je regulisan položaj (prava, obaveze i odgovornost) maloletnika¹⁴ u krivičnom pravu u celosti¹⁵. Ove odredbe se, prvo, odnose na¹⁶:

- 1) pojam i vrste maloletnika kao subjekata krivičnog prava (aktivni i pasivni¹⁷ subjekt krivičnog dela),
- 2) vrste, uslove, svrhu, sadržinu, način i uslove propisivanja i izricanja krivičnih sankcija prema maloletnim učiniocima krivičnih dela,
- 3) postupak za izricanje krivičnih sankcija za maloletnike (koji predstavlja posebnu, specifičnu vrstu krivičnog postupka – specifičnog po organima za

⁹ N. Milošević, Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i maloletničko krivično zakonodavstvo, Zbornik radova, Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo, Zlatibor, 2005. godine, str. 281-297.

¹⁰ G. Marjanovik, Makedonsko krivično pravo, Opšt del, op. cit. str. 362.

¹¹ U istoriji krivičnog prava se mogu naći i takva shvatanja prema kojima je prva penitencijarna ustanova za maloletne učinioce krivičnih dela osnovana na inicijativu rimskog pape Klimenta IX još 1703. godine u Rimu da bi se kasnije ovakve ustanove osnivale i u drugim državama : Nemačkoj, Francuskoj, Švajcarskoj i Velikoj Britaniji (G. Marjanovik, Makedonsko krivično pravo, Opšt del, op.cit. str. 362).

¹² I. Stevanović, N. Milošević, Neophodne pretpostavke za primenu Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Zbornik radova, Novo krivično zakonodavstvo : dileme i problemi u teoriji i praksi, Beograd, 2006. godine, str. 487-493.

¹³ D. Jovašević, Z. Stevanović, Pojam i karakteristike maloletničkog krivičnog prava, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1/2008. godine, str. 119-125.

¹⁴ B. Čejović, Krivično pravo u sudskoj praksi, Knjiga prva, Opšti deo, Beograd, 1985. god., str. 492.

¹⁵ O. Perić, Položaj maloletnika u jugoslovenskom krivičnom zakonodavstvu sa stanovišta zaštite ljudskih prava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Novi Sad, broj 1-3/2000. godine, str. 27-32.

¹⁶ D. Jovašević, Savremene tendencije u oblasti kodifikacije maloletničkog krivičnog prava, Zbornik radova, Aktuelne tendencije u razvoju i primeni evropskog kontinentalnog prava, Niš, 2010. godine, str. 495-525.

¹⁷ M. Vešović, Maloletnik kao objekt krivičnopravne zaštite, Pravna misao, Sarajevo, broj 7-8/1978. godine, str. 139-157.

pokretanje i vođenje krivičnog postupka i za izricanje krivičnih sankcija, arhitektonici i toku postupka i učešću posebnih vandsudskih – posebno vankrivičnosudskih organa u postupku izricanja i izvršenja krivičnih sankcija) i

4) postupak izvršenja izrečenih krivičnih sankcija, ali i neformalnih mera (vaspitnih naloga) prema maloletnim učinocima krivičnih dela.

Ono se nizom svojih odredbi sadržinski, a i po formi, izdvaja iz krivičnog prava koje se, inače, primenjuje prema punoletnim učinocima krivičnih dela. Pod određenim, zakonom predviđenim, uslovima ovo pravo se izuzetno primenjuje i prema mlađim punoletnim učinocima krivičnih dela (u doba mlađeg punoletstva, dakle od navršene 18 do nenavršene 21 godine života)¹⁸.

Potreba za posebnim krivičnopravnim položajem maloletnika kao učinilaca krivičnih dela (a time i za izdvajanjem maloletničkog krivičnog prava u zasebnu, specifičnu granu pozitivnog pravnog sistema) je možda najpotpunije izražena u preambuli Zakona o maloletničkom krivičnom pravosuđu Kanade iz 2002. godine¹⁹ gde se kao ciljevi maloletničkog krivičnog prava smatraju: 1) prevencija kriminaliteta maloletnika, 2) rehabilitacija i reintegracija maloletnika u društvo, 3) maloletna lica moraju snositi adekvatne posledice za izvršenje krivičnih dela i 4) na taj način se doprinosi dugotrajnoj zaštiti društva.

Na sličan način ciljeve maloletničkog krivičnog prava određuje i Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske²⁰ iz 2010. godine, koji u članu 1. navodi da se ovim zakonom utvrđuju posebna pravila postupanja prema deci koja se nalaze u sukobu sa zakonom na način kojim se bez diskriminacije unapređuje osećaj dostojanstva i lične vrednosti deteta uzimajući u obzir njegovu uzrast, najbolje interese, pravo na život, opstanak i razvoj pri čemu sva zalaganja treba da vode rehabilitaciji i socijalnoj integraciji deteta i njegovom preuzimanju konstruktivne uloge u društvu²¹.

¹⁸ D. Jovašević, *Leksikon krivičnog prava*, Beograd, 2011. godine, str. 270.

¹⁹ Ž. Pru, *Kanadski zakon o krivičnom gonjenju maloletnika*, Zbornik radova, *Krivičnopravna pitanja maloletničkedelinkvencije*, Beograd, 2008. godine, str. 37-38.

²⁰ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 13/2010; Zakon je stupio na snagu 1. januara 2011. god.

²¹ M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović Nišević, *Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske*, Banja Luka, 2010. godine, str. 45-47.

2. SISTEM MALOLETNIČKOG KRIVIČNOG PRAVA

Iz pojmovnog određivanja maloletničkog krivičnog prava proizilazi da se u okviru ove nove grane pozitivnog prava, ali i naučne discipline razlikuje više delova. Svi ovi delovi, svaki za sebe predstavljaju samostalnu i autonomnu granu prava, ali svi oni sadržinski, po formi i cilju koji treba da ostvare čine jedinstvenu granu pozitivnog kaznenog (krivičnog) prava. Tako sistem maloletničkog krivičnog prava čine²²:

1) materijalno krivično pravo – sistem zakonskih propisa kojima se određuje krivičnopravni položaj (prava, obaveze i odgovornost) maloletnih učinilaca krivičnih dela i sistem krivičnih sankcija za maloletnike (vaspitne mere i kazna maloletničkog zatvora), kao i alternativne, diverzione mere (vaspitni nalozi kao sredstvo diverzionog modela maloletničkog krivičnog prava),

2) procesno krivično pravo – sistem zakonskih propisa kojima se određuje pojam, organizacija i nadležnost organa maloletničkog krivičnog pravosuđa, pokretanje i vođenje krivičnog postupka, tok i arhitektonika prvostepenog i postupka po pravnim lekovima prema maloletnim učiniocima krivičnih dela i

3) izvršno krivično pravo – sistem zakonskih i podzakonskih propisa kojima se određuje organizacija i nadležnost državnih organa i postupak izvršenja izrečenih maloletničkih krivičnih sankcija i drugih alternativnih mera (vaspitnih naloga) koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela.

Konačno, u okviru sistema maloletničkog krivičnog prava izdvajaju se i zakonske odredbe o zaštiti dece i maloletnih lica kao oštećenih lica u krivičnom postupku.

3. IZVORI MALOLETNIČKOG KRIVIČNOG PRAVA

U nizu savremenih evropskih država je u poslednje vreme došlo do izdvajanja krivičnopravnih odredbi koje se odnose na položaj maloletnih učinilaca krivičnih dela u posebno, specijalno krivično zakonodavstvo. Time je stvoren zaokruženi sistem "maloletničkog krivičnog prava" koje uvažava niz specifičnosti maloletnih lica s obzirom na njihov uzrast, socijalno, psihološko i medicinsko stanje.

²² D. Jovašević, Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica sa uvodnim komentaram, Beograd, 2005. godine, str. 3-59.

Istorijski posmatrano, maloletni učinioci krivičnih dela odavno imaju poseban status. Razlog za to treba tražiti u starosnom dobu u kome se nalaze ova lica koje je ispunjeno mnogobrojnim i neprestanim promenama, dobu koje je prožeto njihovim biološkim i psihološkim, odnosno socijalnim sazrevanjem, a to sve zahteva i prilagođavanje mera krivičnog prava takvom uzrastu. U težnji da se kriminalno ponašanje maloletnika spreči u korenu, s obzirom da od toga zavisi umnogome i njihov budući život (pa i kriminalna karijera), sva savremena krivična zakonodavstva u odnosu na maloletnike pokazuju posebno razumevanje²³.

Tako je danas u Austriji, Kanadi, Italiji, Nemačkoj, Finskoj, Francuskoj, Hrvatskoj, Makedoniji, Republici Srpskoj (u sastavu Bosne i Hercegovine) i sada Republici Srbiji ova grana prava formalno izdvojena iz krivičnog zakona (zakonika) koje važi za ostale, "redovne" učinioce krivičnih dela (punoletna lica, a pod zakonom određenim uslovima i pravna lica).

Prva država u svetu koja je uspostavila poseban krivičnopravni položaj maloletnika je bila Kanada gde je još 1908. godine donet poseban Zakon o maloletnim delinkventima²⁴. Ovaj je zakon danas zamenio novi Zakon o maloletničkom krivičnom pravosuđu iz 2002. godine²⁵.

A, među državama na evropskom kontinentu koje su pošle putem osamostaljivanja maloletničkog krivičnog prava je među prvima bila Finska. U ovoj državi je još 1940. godine donet poseban Zakon o mladim prestupnicima (*Young Offenders Act*)²⁶. Nedavno je ova država otišla korak dalje donošenjem još dva zakonska teksta koja predviđaju primenu krivičnih sankcija prema maloletnim učiniocima krivičnih dela. To su: 1) Eksperimentalni zakon o maloletničkoj kazni (*Experimental Juvenile Punishment Act*)²⁷ iz 1996. godine i 2) Zakon o maloletničkoj kazni (*Juvenile Punishment Act*)²⁸ iz 2004. godine.

²³ B. Čejović, Krivično pravo u sudskoj praksi, Knjiga prva, Opšti deo, *op.cit.* str. 492.

²⁴ The Juvenile Delinquents Act, Statutes of Canada, 1908. godine. No, i pre toga, u Kanadi je počev od 1894. godine bio u primeni poseban zakonski tekst koji je bio posvećen problematici sprečavanja i suzbijanja maloletničke delinkvencije – Zakon o hapšenju, suđenju i zatvaranju mladih prestupnika - The Act Respecting Arrest, Trial and Imprisonment of Youthful Offenders.

²⁵ The Youth Criminal Justice Act, Statutes of Canada, 2002. godine. Ovaj zakon je stupio na snagu 1. aprila 2003. godine.

²⁶ Act No. 262/1940.

²⁷ Act No. 1058/1996.

²⁸ Act No. 1196/2004.

Tako je u Nemačkoj položaj maloletnika u krivičnom pravu uređen odredbama Zakona o maloletničkom krivičnom pravosuđu iz 1974. godine – *Jugendgerichtsgesetz*²⁹ sa poslednjim izmenama i dopunama iz 2008. godine.

U Austriji je položaj maloletnih učinilaca krivičnih dela uređen posebnim Zakonom o maloletnicima³⁰ iz 1988. godine (čija je inače prva verzija bila sačinjena još 1928. godine).

Iste godine i u Italiji dolazi do značajnijih promena u oblasti maloletničkog krivičnog prava nakon usvajanja Dekreta predsednika Republike broj 448/88 čije su odredbe posvećene posebnom položaju maloletnih učinilaca krivičnih dela i krivičnom postupku prema njima³¹.

Poseban "maloletnički krivični zakon" se primenjuje i u Francuskoj gde je u primeni Ordonansa za decu i maloletnike (Ordonnance No. 45-174 du 2. fev.) du 2. fev. 1945. godine dopunjena Zakonom broj 2002-1138 od 9. septembra 2002. godine.

U državama u našem okruženju poseban krivičnopravni status maloletnih učinilaca krivičnih dela je prvi put uređen posebnim zakonom u Republici Hrvatskoj, kada je 1997. godine donet poseban Zakon o sudovima za mladež iz 1997. godine³². Danas je taj zakon zamenjen istoimenim tekstom Zakona o sudovima za mladež koji je donet jula 2011. godine³³.

Slična je situacija i u Republici Makedoniji gde je u primeni Zakon za maloletnička pravda iz 2007. godine³⁴.

U Republici Srpskoj (u sastavu Bosne i Hercegovine) je donet poseban Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku iz 2010. godine³⁵ (koji je stupio na snagu 1. januara 2011. godine).

Sledeći tendencije prisutne poslednjih decenija u nekim evropskim državama, i u Republici Srbiji je pri izvedenoj radikalnoj reformi u toku

²⁹ *Jugendgerichtsgesetz* (JGG) je inače usvojen 1953. godine, a danas je na snazi verzija zakona koja je usvojena 11. decembra 1974. godine (*Bundesgesetzblatt BGBI*) I, broj 3427 sa izmenama i dopunama od 8. jula 2008. godine (*Bundesgesetzblatt BGBI*) I, broj 1212.

³⁰ *Jugendgerichtsgesetz* - JGG (*Bundesgesetzblatt BGBI*) I, broj 599/1988.

³¹ *Decreto del presidente della Repubblica* No. 448/88; više: M.S.Totara, V.Condro, G.Fanelli, M. Nolfo, M. Pergolini, *La sospensione del processo e messa alla prova*, Roma, 2008. godine.

³² "Narodne novine Republike Hrvatske", broj 111/97, 27/98 i 12/2002; više: F. Hirjan, M. Singer, *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Zagreb, 2002. godine

³³ "Narodne novine Republike Hrvatske", broj 84/2011; Zakon je stupio na snagu 01. 09. 2011. god.

³⁴ "Služben vesnik na Republika Makedonija", broj 87/2007

³⁵ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 13/2010

2005. godine³⁶ u oblasti krivičnog prava donet poseban (*lex specialis*) Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (ZOMUKD)³⁷. Na taj način je maloletničko krivično pravo formalno izdvojeno iz Krivičnog zakonika, odnosno Zakonika o krivičnom postupku i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija. Danas je u Republici Srbiji navedeni zakon osnovni, neposredni izvor maloletničkog krivičnog prava, koje ima primat u primeni prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, a pod određenim zakonskim uslovima i prema mlađim punoletnim licima.

No, kao izvor maloletničkog krivičnog prava u Republici Srbiji takođe se javlja i Krivični zakonik,³⁸ odnosno sporedno, dopunsko ili pomoćno krivično pravo, posebno prilikom određivanja pojma, elemenata i karakteristika pojedinih krivičnih dela na strani čijih učinilaca (u svojstvu izvršioca, saizvršioca ili saučesnika) se javljaju maloletna lica. Kao izvor maloletničkog krivičnog prava na određeni način se javljaju i: Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, Zakon o sudovima, Zakon o javnom tužilaštvu, Zakon o policiji i sl.

Takođe se kao posredni izvori maloletničkog krivičnog prava javljaju i drugi pravni izvori kao što su: 1) međunarodni ugovori, 2) sudska praksa, 3) podzakonski akti (normativni akti državnih organa), 4) pravna teorija i 5) običajno (nepisano) pravo. Ovi se izvori na posredan način javljaju kao izvor maloletničkog krivičnog prava i to u obimu i pod uslovima kojima se upotpunjuju krivičnopravne odredbe (materijalnog, procesnog i izvršnog krivičnog prava), koje se odnose na maloletna lica kao učinioce krivičnih dela³⁹.

³⁶ Predlog ovog zakona u Republici Srbiji je sačinjen na inicijativu Jugoslovenskog centra za prava deteta, Saveta Evrope, UNICEF-a i Danskog centra za ljudska prava uz podršku Ministarstva pravde i Ministarstva za socijalna pitanja.

³⁷ Zakon je objavljen u "Službenom glasniku Republike Srbije", broj 85/2005, a stupio je na snagu 1. januara 2006. godine.

³⁸ "Službeni glasnik Republike Srbije", broj 85/2005, 88/2005, 115/2005, 72/2009 i 111/2009; Više: D. Jovašević, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2010. godine.

³⁹ U Republici Crnoj Gori maloletničko krivično pravo nije formalno izdvojeno iz krivičnog prava u poseban zakonski tekst, već su krivičnopravne odredbe materijalnog karaktera sadržane u Krivičnom zakoniku Republike Crne Gore ("Službeni list Republike Crne Gore", broj 70/2003, 47/2006, 40/2008 i 25/2010), a procesne odredbe u Zakoniku o krivičnom postupku, odnosno odredbe izvršnog karaktera u Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija. No, i ove su odredbe u velikoj meri specifične prirode, karaktera, sadržine i cilja, koje imaju primat u primeni prema maloletnim učiniocima krivičnih dela.

4. KARAKTERISTIKE MATERIJALNOG KRIVIČNOG PRAVA

U našem krivičnom pravu⁴⁰ Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika FNRJ iz 1959. godine⁴¹ izdvojene su odredbe o kažnjavanju maloletnih učinilaca krivičnih dela u posebno poglavlje⁴². Takođe u Zakoniku o krivičnom postupku⁴³ su bile predviđene posebne odredbe o postupku prema maloletnicima (čl. 464-504. ZKP u Republici Srbiji u važnosti do donošenja posebnog zakona 2005. godine), dok je Zakon o izvršenju krivičnih sankcija samo do početka 2006. godine predviđao postupak, način i uslove izvršenja izrečenih maloletničkih krivičnih sankcija.

Tako je sa početkom od 1. januara 2006. godine i u Republici Srbiji konstituisano maloletničko krivično pravo. Ono ima sledeće karakteristike⁴⁴:

1) krivičnopravne odredbe se ne odnose na lice koje u vreme izvršenja krivičnog dela nije navršilo 14 godina (član 2. ZOMUKD). Takva lica se nazivaju "deca" i oni nisu aktivni subjekti krivičnog prava. Prema njima je u potpunosti isključena primena krivičnog prava, ali oni zato podležu primeni odredbi drugih grana prava (porodičnog prava, prava socijalnog staranja, prekršajnog prava i sl.),

2) jezičkim i gramatičkim tumačenjem, pojam "maloletnog učinioca krivičnog dela"⁴⁵ pravno nije moguć, jer krivičnog dela nema bez postojanja krivice na strani njegovog učinioca (prema objektivno – subjektivnom shvatanju pojma krivičnog dela iz člana 14. Krivičnog zakonika). Takođe je pojam krivice nespojiv (inkompatibilan) i sa pojmom deteta, pa čak i sa pojmom maloletnika. Stoga i sam Krivični zakonik, uviđajući ovu nelogičnost, upotrebljava izraz "maloletnik koji je izvršio

⁴⁰ Više: LJ. Lazarević, Propisi o maloletnicima, Beograd, 1958. godine.

⁴¹ O. Perić, Pokret nove društvene odbrane i krivičnopravni položaj maloletnika, Zbornik Matice srpske, Novi Sad, broj 88/1990. godine, str. 125-131.

⁴² O. Perić, Decenija velikih promena u krivičnopravnom statusu maloletnika, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd, broj 1-2/1994. godine, str. 172-185.

⁴³ Zakonik o krivičnom postupku u primeni u Republici Srbiji, "Službeni list SRJ", broj 70/2001 i 68/2002 i "Službeni glasnik Republike Srbije", broj 58/2004, 85/2005, 115/2005, 46/2006., 49/2007, 122/2007, 20/2009 i 72/2009

⁴⁴ Vidi: M. Bajer, Kriminalitet maloljetnika, Zagreb, 1967. godine; M. Bajer, Problem maloljetničkog kriminaliteta, Zagreb, 1969. godine; M. Singer, LJ. Miškaj Todorović, Delinkvencija mladih, Zagreb, 1989. godine; S. Konstantinović Vilić, V. Miladinović, V. Đurđić, Kriminalitet maloletnica, Beograd, 1992. godine; F. Hirjan, M. Singer, Maloljetnici u krivičnom pravu, Zagreb, 2001. godine.

⁴⁵ S. Konstantinović Vilić, Deca učinioci krivičnih dela u Nišu, Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 1978. godine, str. 289-301; S. Konstantinović Vilić, Fenomenologija delinkvencije maloletnica, Zbornik radova, Žena, Zagreb, 1981. godine, str. 51-56.

protivpravno delo koje je u zakonu predviđeno kao krivično delo". I dalje, isključeno je postojanje i utvrđivanje krivice maloletnih učinilaca krivičnih dela od strane nadležnih organa u krivičnom postupku⁴⁶,

3) maloletničko krivično pravo, kao zaokruženi sistem krivičnopravnih propisa koji se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, je lišeno brojnih pojmova i instituta koje inače poznaje "klasično, standardno" krivično pravo, koje se primenjuje prema punoletnim licima, kao što su: krivica, kazna, kazneni i retributivni sistem, srazmernost kazne stepenu opasnosti učinioca i težini učinjenog krivičnog dela, odmeravanje kazne za krivična dela u sticaju⁴⁷,

4) sistem maloletničkog krivičnog prava treba da bude podređen kriminalno-političkim ciljevima – a to je vaspitanje maloletnog učinioca krivičnog dela i njegovo prevaspitanje (čime se u prvi plan stavlja princip vaspitavanja, a ne princip kažnjavanja)⁴⁸. Na taj način je istaknut specijalno preventivni karakter ove grane prava, čime je napušten njegov dotadašnji "terapeutski" karakter⁴⁹.

U teoriji se stoga ističe da su maloletničke krivične sankcije, u prvom redu mere pomoći, mere socijalizacije sa što manje elemenata prinude, ograničenja prava i slobode i represije, a sve više mere pomoći, brige, nadzora i otklanjanja i predupređivanja smetnji i uslova za njihov normalan i

⁴⁶ Više: A. Carić, Mlađe osobe u kaznenom pravu, Zagreb, 2002. godine.

⁴⁷ M. Aćimović, Neki aspekti maloletničke delinkvencije u SR Bosni i Hercegovini, Pravna misao, Sarajevo, broj 1-2/1980. godine, str. 96-99.

⁴⁸ M. Singer, L.J. Miškaj Todorović, Analiza nekih obilježja kriminaliteta maloljetnika u Republici Hrvatskoj s posebnim naglaskom na vrstu kaznenih djela i mjesto njihovog izvršenja, Policija i sigurnost, Zagreb, broj 3/1992. godine, str. 157-172.

⁴⁹ Prvobitni represivni model krivičnopravnog položaja maloletnika se ističe po tome da je maloletnik tretiran kao "delinkvent u minijaturi", a njegov pravni položaj je karakterisalo blaže kažnjavanje zavisno od uzrasta i nešto povoljniji režim izdržavanja izrečene kazne (N. Milošević, Maloletničko krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i drugi pravni standardi, Zbornik radova, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore, Zlatibor, 2004. godine, str. 261), koji je dugo vremena osporavan i podvrgavan snažnoj kritici posebno u 20. veku, te je postepeno potiskivan da bi konačno pedesetih godina 20. veka bio zamenjen zaštitničkim modelom (O. Perić, Položaj maloletnika u jugoslovenskom krivičnom zakonodavstvu sa stanovišta zaštite ljudskih prava, Zbornik radova, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, broj 1-3/2000-2001. godine, str. 27) da bi krajem 20. veka u ovoj oblasti počeo sve više da se primenjuje i novi "pravosudni model" ili "model pravičnosti" prema kome "maloletnik i njegove potrebe nisu više ono što je primarno i o čemu treba isključivo da se vodi računa, već se u prvi plan ističe žrtva krivičnog dela i interesi samog društva, čime se ističe sistem restorativne pravde". (M.Škuljić, I. Stevanović, Maloletni delinkventi u Srbiji, Beograd, 1999. godine, str. 13).

nesmetan razvoj i sazrevanje⁵⁰. To u krajnjoj liniji i odgovara tzv. Havanskim pravilima, koje je Organizacija ujedinjenih nacija (OUN) usvojila 1990. godine i koja u odnosu na maloletne učiniocice krivičnih dela zahtevaju isključenje ili svodaenje na minimum bilo kakvog oblika lišenja slobode (član 11. tačka b.),

5) među krivičnim sankcijama koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela primat imaju vaspitne mere nad kaznom⁵¹, koja predstavlja izuzetak izražen u primeni kazne maloletničkog zatvora⁵². Zakon poznaje devet vaspitnih mera koje su sistematizovane u tri grupe. To su: a) mere upozorenja i usmeravanja (koje su u Republici Srbiji zamenile ranije postojeće disciplinske mere), b) mere pojačanog nadzora i v) zavodske mere,

6) kaznom maloletničkog zatvora se može kazniti samo izuzetno stariji maloletnik ako je izvršio teško krivično delo za koje je predviđena kazna zatvora preko pet godina⁵³. Dakle, vaspitne mere su osnovni oblik reagovanja društva prema maloletnim učiniocima krivičnih dela⁵⁴. Pri tome, u primeni vaspitnih mera treba ići postepeno, stepenasto. Naime, prioritet u primeni imaju blaže vaspitne mere (mere upozorenja i usmeravanja), a tek potom teže vaspitne mere (mere pojačanog nadzora) i tek na kraju zavodske vaspitne mere. Štaviše, primat u primeni prema maloletnicima nemaju krivične sankcije⁵⁵, već njihovi supstituti (neformalne, diverzione mere – mere restorativne pravde) koji imaju karakter neformalne sankcije, pri čemu je i takva njihova primena svedena na najmanju moguću meru⁵⁶,

⁵⁰ S. Konstantinović Vilić, Maloletnička delinkvencija u krivičnom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, broj 21/1981. godine, str. 285-302.

⁵¹ Prema raspoloživim statističkim podacima (Saopštenje 268. Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije) u periodu od 1997. do 2002. godine na području Republike Srbije od ukupno izrečenih krivičnih sankcija prema maloletnim učiniocima krivičnih dela zavodske vaspitne mere učestvuju sa 1-2,7 %, a kazna maloletničkog zatvora sa 0,6- 1,7 % (N. Milošević, Maloletničko krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i drugi pravni standardi, Zbornik radova, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore, Zlatibor, 2004. godine, str.264).

⁵² M. Obretković, Pravni status maloletnih prestupnika između pravde i socijalne zaštite, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1993. godine, str. 77-92; H. Šijerčić Čolić, Asocijalno ponašanje djece i maloljetnika – uzroci i oblici reakcije u sistemu krivičnog pravosuđa u BiH na takvo ponašanje, Pravna misao, Sarajevo, broj 9-10/2001. godine, str. 30-36.

⁵³ Više : M. Singer, Kaznenopravna odgovornost mladeži, Zagreb, 1998. godine.

⁵⁴ D. Dimitrijević, Maloljetnici pred krivičnim sudom, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, 1958. godine, str. 51-58.

⁵⁵ S. Konstantinović Vilić, V. Miladinović, V. Đurđić, Primena krivičnopravnih mera prema maloletnim prestupnicima, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd, broj 1-2/1994. godine, str. 134-147.

⁵⁶ Iako primena kazni prema maloletnicima predstavlja izuzetnu zakonsku mogućnost, ipak postoje i takva krivična zakonodavstva koja predviđaju široku lepezu kazni koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela. Tako Ruski krivični zakonik u članu 87. propisuje da prema maloletnicima koji su izvršili krivično delo može biti odmerena kazna ili se prema njima

7) pored i umesto krivičnih sankcija, moderna krivična zakonodavstva (Kanada, Italija, Austrija, Nemačka, Francuska, Makedonija, Slovenija, Bosna i Hercegovina) poznaju različite mere alternativnog karaktera⁵⁷ (supstituti krivičnih sankcija)⁵⁸, čija se primena preporučuje prema teoriji neintervenisanja⁵⁹ kad god je moguće izbegavanje krivičnog pravosuđa preko skretanja krivičnog postupka – diverzionog postupka (*diversion*)⁶⁰, posebno kada se radi o bagatelnom, epizodnom, primarnom, situacionom ili slučajnom kriminalitetu⁶¹.

To su različite mere sui generis u vidu vaspitnih naloga, uputstava, zabrana ili preporuka čiji je cilj da se izbegne ili odloži vođenje krivičnog postupka prema maloletnom učiniocu krivičnog dela. Zapravo cilj je primene ovih mera skretanje postupka prema maloletnim licima sa krivičnog prava na druge grane prava (npr. porodično pravo ili pravo socijalnog staranja).

Ovakvo je rešenje u skladu sa nizom međunarodnih dokumenata kao što su:

a) Minimalna standardna pravila za maloletničko krivično pravosuđe (Pekinska pravila) iz 1985. godine,

b) Smernice za prevenciju maloletničke delinkvencije (Rijadske smernice) iz 1990. godine,

v) Standardna minimalna pravila za mere alternativne institucionalnom tretmanu (Tokijska pravila) iz 1990. godine,

moгу применити васпитне мере. U članu 88. navodi se više kazni koje se mogu izreći maloletnicima. To su: 1) novčana kazna, 2) lišenje prava na bavljenje određenom delatnošću, 3) obavezni rad, 4) popravni rad, 5) izolacija i 6) lišenje slobode do deset godina (I. Fedosov, T. Skuratov, Ugolovnij kodeks Rossijskoj federaciji, Garant, Moskva, 2005. godine, str. 65-66).

⁵⁷ B. Cvjetko, Formalne i neformalne sankcije u maloletničkom kaznenom pravu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/1999. godine, str. 341-356.

⁵⁸ S. Konstantinović Vilić, M. Kostić, Diverzioni modeli i alternativne krivične sankcije primenjene prema maloletnicima u sukobu sa zakonom, Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, broj 50/2007. godine, str. 87-102.

⁵⁹ O. Perić, Alternativne mere i sankcije u novom krivičnom zakonodavstvu o maloletnicima, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 69/2005. godine, str. 7-10.

⁶⁰ U pravnoj teoriji se osporava upotreba termina "diverzioni model" krivičnog postupka prema maloletnicima posebno kada se ima u vidu praktičan značaj primene principa oportuniteta u postupku prema maloletnicima koji se naziva "diverzionim postupanjem" u nemačkoj krivičnoprocenoj teoriji, pri čemu diverzija znači jedan oblik skretanja sa opšteg, uobičajenog, redovnog krivičnog postupka. Diverzioni postupak znači samo da se postupak okončava na drugačiji način nego što je to uobičajeno po opštim pravilima (M. Škuljić, Maloletnici kao učinioci i kao žrtve krivičnih dela, Beograd, 2003. godine, str. 134-135).

⁶¹ D. Foks, Restorativno pravo – upotreba obiteljskih grupnih savjetovanja u britanskom pravosudnom sistemu za maloletnike, Kriminologija i socijalna integracija, Zagreb, broj 2/2004. godine, str. 111-126.

g) Evropske smernice o društvenim sankcijama i merama za sprovođenje maloletničkog krivičnog pravosuđa (Bečke smernice) iz 1997. godine,

d) Rezolucija XVII kongresa Međunarodnog udruženja za krivično pravo (Peking) iz 2004. godine,

đ) Rezolucija Ekonomskog i socijalnog saveta OUN o pružanju podrške pokušajima nacionalne reforme maloletničkog pravosuđa iz 2007. godine i

e) Preporuka generalnog sekretara OUN pod nazivom "Opšti pristup Ujedinjenih nacija maloletničkom pravosuđu" iz 2008. godine.

U tom smislu, od posebnog je značaja član 40. stav 3. tačka b. Konvencije OUN o pravima deteta⁶² iz 1989. godine (čija pojedina pravila detaljnije razrađuje Opšti komentar Komiteta za prava deteta pod nazivom "Prava deteta u maloletničkom pravosuđu" iz 2007. godine). Ova Konvencija zahteva od pojedinih država potpisnica da u svom nacionalnom pravnom i društvenom sistemu preduzmu mere kad god je moguće i poželjno da se uvedu mere postupanja sa decom i maloletnicima koja su prekršila zakon bez pribegavanja sudskom postupku,

8) novi zakonski propisi predviđaju sudsku zaštitu maloletnika u postupku izvršenja izrečenih maloletničkih krivičnih sankcija umesto ranije postojeće zaštite u upravnom sporu,

9) nove su i odredbe o nadzoru nad izvršenjem vaspitnih mera. Sudija za maloletnike koji je izrekao vaspitnu meru i javni tužilac za maloletnike vrše nadzor nad sprovođenjem izrečenih vaspitnih mera. U tom smislu oni su dužni da⁶³:

a) prate rezultate izvršenja izrečene vaspitne mere,

b) obilaze maloletnika koji je smešten u zavodu ili drugoj ustanovi,

v) vrše neposredan uvid i

g) razmatraju izveštaje o toku izvršenja izrečene vaspitne mere.

Takođe, zakonom je obavezan nadležni organ starateljstva da svakih šest meseci dostavlja sudu i javnom tužiocu za maloletnike izveštaj o toku izvršenja ostalih vaspitnih mera (posebnih obaveza i mera pojačanog nadzora).

⁶² "Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", broj 15/90

⁶³ D. Nikolić, S. Milenković, Uloga suda u sprovođenju vaspitnih mera, Zbornik radova, Maloletnička delinkvencija kao oblik društveno neprihvatljivog ponašanja, Banja Luka, 2008. godine, str. 305- 311.

No, sudija za maloletnike može zahtevati od organa starateljstva⁶⁴ ove izveštaje i u kraćim vremenskim periodima, kao što može da ovakve izveštaje zatraži i od drugih stručnih lica ako oni postoje u sudu (socijalnog radnika, psihologa, pedagoga, specijalnog pedagoga i dr). Konačno, uprava zavoda ili druge ustanove u kojoj je maloletnik smešten je dužna da svakih šest meseci sudu i javnom tužiocu za maloletnike dostavlja izveštaj o rezultatima primene izrečene vaspitne mere, s tim što se na zahtev suda ovaj izveštaj može dostavljati i u kraćem vremenskom periodu i

10) na drugačiji način je sada uređena i pomoć maloletniku posle izvršenja zavodskih vaspitnih mera, odnosno kazne maloletničkog zatvora⁶⁵. Sada je postinstitucionalni tretman i prihvatanje maloletnika uređen na drugačiji način, gde je potencirana veća uloga i aktivnost nadležnog organa starateljstva⁶⁶. Ovaj organ, zapravo, za sve vreme trajanja izvršenja izrečenih maloletničkih krivičnih sankcija institucionalnog karaktera održava stalnu saradnju i kontakt ne samo za ustanovom u kojoj se maloletnik nalazi i sa samim maloletnikom, već i sa njegovom porodicom kako bi se ona pripremila i osposobila za vraćanje maloletnika u raniju socijalnu sredinu i njegovo uključivanje u normalan i društveno koristan život i aktivnosti.

5. KARAKTERISTIKE PROCESNOG KRIVIČNOG PRAVA

I u oblasti maloletničkog procesnog prava⁶⁷ koje je počelo da se primenjuje počev od 1. januara 2006. godine unet je niz specifičnih rešenja⁶⁸ koja treba da doprinesu uspešnosti i efikasnosti sprovedenog krivičnog postupka prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, odnosno ostvarenju zakonom propisane svrhe maloletničkih krivičnih sankcija⁶⁹ - sprečavanje i suzbijanje kriminaliteta maloletnika. Među osnovnim karakteristikama maloletničkog krivičnog procesnog prava, naročito se ističu sledeće:

⁶⁴ M. Paunović, Uloga socijalnih službi u prevenciji maloletničkog prestupništva, Beograd, 1980. godine, str. 89-111.

⁶⁵ Z. Nikolić, Stvarne ili prividne promene sankcija prema maloletnicima: opšti osvrt na svrhu, izbor, vrste i načine izvršenja, Zbornik radova, Kazneno zakonodavstvo – progresivna ili regresivna rešenja, Beograd, 2005. godine, str. 425-430.

⁶⁶ N. Milošević, Mesto i uloga sistema socijalne zaštite u primeni Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica u Srbiji, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 4/2007. godine, str. 9-17.

⁶⁷ M. Škulić, Osnovni principi postupka prema maloletnicima, Zbornik radova, Maloletnička delinkvencija kao oblik društveno neprihvatljivog ponašanja, Banja Luka, 2008. godine, str. 217-226.

⁶⁸ D. Jovašević, Novine u maloletničkom krivičnom pravu u funkciji prevencije kriminaliteta, Zbornik radova, Kazneno zakonodavstvo i prevencija kriminaliteta, Beograd, 2008. god., str. 382-397.

⁶⁹ H. Sijerčić Čolić, O ulozi krivičnog postupka u resocijalizaciji maloletnog učinioca krivičnog dela, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, 1981. godine, str. 233-243.

1) u pravnom sistemu Republike Srbije postoje posebni organi⁷⁰ maloletničkog krivičnog pravosuđa⁷¹. To su:

a) posebna odeljenja za maloletničku delinkvenciju u policijskim upravama (organima unutrašnjih poslova),

b) posebni javni tužilac za maloletnike i

v) posebni sudija⁷² za maloletnike, odnosno veća za maloletnike pri višem sudu (ranije okružnom sudu).

U drugim državama je na drugačiji način uređen organizaciono-institucionalni model maloletničkog krivičnog pravosuđa⁷³. Tako se razlikuje četiri modela ove vrste. To su⁷⁴:

a) posebni sudovi za maloletnike koji su potpuno odvojeni od redovnih sudova, sudova opšte nadležnosti (države anglosaksonskog pravnog sistema),

b) porodični sudovi u okviru kojih se osnivaju posebna odeljenja koja utvrđuju krivičnu odgovornost maloletnika i izriču im krivične sankcije za učinjena krivična dela (Kanada, Japan),

v) paralelni modeli postupanja prema maloletnicima, u kojima se postupak prema maloletnom učinicu krivičnog dela može voditi ili pred sudom ili pred posebnim socijalnim organom (Norveška, Švedska, Škotska) i

g) posebni funkcionalni oblici sudovanja prema maloletnicima u okviru sudova opšte, redovne nadležnosti (Italija, Nemačka, Srbija).⁷⁵

Sva lica koja postupaju u krivičnom postupku⁷⁶ prema maloletnicima u Republici Srbiji moraju da poseduju posebna, specijalna znanja iz oblasti

⁷⁰ A. Carić, Organi za izricanje mjera prema maloljetnicima, Split, 1965. godine, str. 76-89.

⁷¹ Smatra se da su, istorijski posmatrano, prve ustanove za smestaj maloletnika osnovane još 1703. godine u Rimu pod uticajem pape Klimenta IX (G. Marjanovik, Makedonsko krivično pravo, Opšt del, op.cit. str. 362), da bi kasnije ustanove slične sadržine osnovane i u Engleskoj, Nemačkoj, Francuskoj i Švajcarskoj. I danas u pojedinim zemljama (skandinavskog pravnog sistema) maloletničko krivično pravo primenjuju vansudski – administrativni organi: odbori ili saveti za dečju zaštitu ili saveti za socijalnu zaštitu (A. Carić, Problemi maloletničkog sudstva, Split, 1971. god., str. 190).

⁷² T. F. Geraghty, The debate over the future of juvenile courts, The Journal of criminal law and criminology, broj 1/1997. godine, str. 1-14.

⁷³ M. Simović, Organi i načela krivičnog postupka prema maloletnicima, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1/2008. godine, str. 63-80

⁷⁴ A. Carić, I. Kustura, Sudovi za mladež – ustrojstvo, sastav i nadležnost, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/2009. godine, str. 857-894.

⁷⁵ LJ. Mitrović, Organi maloletničkog krivičnog pravosuđa, Zbornik radova, Savremene tendencije krivične represije kao instrument suzbijanja kriminaliteta, Bijeljina, 2010. god., str. 140-142.

⁷⁶ N. Milošević, Predlog Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica – procesne odredbe i odredbe o izvršenju krivičnih sankcija, Zbornik radova, Novo krivično zakonodavstvo Srbije, Kopaonik, 2005. godine, str. 111-122.

o pravima deteta i prestupništvu (delinkvenciji) mladih⁷⁷. Štaviše, zakonom je izričito određeno da je veće za maloletnike u prvostepenom sudu sastavljeno od sudije za maloletnike i dvojice sudija porotnika različitog pola (koji moraju biti iz reda nastavnika, učitelja, vaspitača i drugih stručnih lica koja imaju iskustvo u radu sa decom i mladima),

2) za razliku od stvarne nadležnosti suda koji vodi krivični postupak prema maloletnim učiniocima krivičnih dela – višeg suda (od 1. januara 2010. godine koji je zamenio stvarno nadležni okružni sud), mesna nadležnost suda se utvrđuje prema mestu prebivališta, odnosno mestu boravišta maloletnika. Pri tome posebnu i aktivnu ulogu u krivičnom postupku (pri izricanju i izvršenju vaspitnih naloga, odnosno vaspitnih mera) imaju i organi vankrivičnog pravosuđa – organ starateljstva⁷⁸,

3) u nekim drugim krivičnopravnim sistemima u postupku prema maloletnim učiniocima krivičnih dela učestvuju ne samo sudski⁷⁹, već i posebni vansudski, administrativni (upravni) organi: npr. lokalni organi socijalne zaštite (Danska), odbor za dečju zaštitu (Norveška) ili odbor za maloletnike (Škotska),

4) u krivičnom postupku prema maloletnicima⁸⁰ organi krivičnog gonjenja i suda imaju široka diskreciona ovlašćenja⁸¹ u pogledu pokretanja, vođenja ili okončanja shodno načelu oportuniteta⁸². Prvo, javni tužilac za maloletnike, odnosno sudija za maloletnike mogu odlučiti da izreknu u

⁷⁷ U tom pogledu je naročito značajna aktivnost Pravosudnog centra za obuku i usavršavanje, koji u saradnji sa resornim ministarstvom Vlade Republike Srbije, naučnim i stručnim ustanovama, stručnim i profesionalnim udruženjima i nevladinim organizacijama organizuje redovna stručna savetovanja, obuke, provere znanja i vrši sertifikovanje: sudija za maloletnike, javnih tužilaca za maloletnike, advokata, sudija i javnih tužilaca koji postupaju u postupcima gde se maloletno lice javlja kao oštećeno lice, radnika organa unutrašnjih poslova i punomoćnika maloletnih oštećenih.

⁷⁸ Vidi: O. Perić, Krivičnopravni položaj maloletnika, Beograd, 1975. godine i O. Perić, Komentar krivičnopravnih propisa o maloletnicima, Beograd, 1995. godine.

⁷⁹ O. Perić, Posebni sudovi za maloletnici (nastanovanje, razvoj, nadležnost), Pravna misla, Skoplje, broj 6/1975. godine, str. 26-38.

⁸⁰ J. Popadić, Postupak prema maloletnicima i učešće organa starateljstva u njemu, Pravni život, Beograd, broj 5-6/1960. godine, str. 32-36.

⁸¹ Nove zakonske odredbe daju javnom tužilaštvu široke mogućnosti primene načela svrsishodnosti pretkrivičnog postupka, a posebno primene izvansudske nagodbe i uslovnog oportuniteta uz primenu posebnih obaveza prema maloletnom učiniocu krivičnog dela, pri čemu ovom organu pomažu psiholozi, pedagozi i socijalni radnici, ali koji se nalaze izvan ovog organa (LJ. Knežević Tomašev, Primena Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica – problemi u praksi, Bilten Vrhovnog suda Srbije, Beograd, broj 3/2006. godine, str. 156-160).

⁸² S. Gazivoda, U susret novom krivičnom zakonodavstvu za maloletnike, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, Beograd, broj 2/2005. godine, str. 51-59.

smislu člana 5. ZOMUKD maloletniku jedan ili više vaspitnih naloga (koji nisu krivične sankcije) umesto da pokrenu krivični postupak⁸³ ili pak da pokrenuti krivični postupak obustave ako se radi o krivičnom delu za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna⁸⁴,

5) prema članu 58. ZOMUKD javni tužilac za maloletnike u slučaju izvršenja krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna može da odluči da ne zahteva pokretanje krivičnog postupka prema maloletnom učiniocu takvog dela ako smatra da ne bi bilo celishodno da se vodi krivični postupak prema maloletniku s obzirom na prirodu krivičnog dela i okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život maloletnika i njegova lična svojstva,

6) kada je vaspitna mera ili kazna maloletničkog zatvora izrečena maloletniku i u toku je njihovo izvršenje, javni tužilac za maloletnike može da odluči da ne zahteva pokretanje krivičnog postupka za drugo krivično delo maloletnika ako s obzirom na težinu učinjenog dela i kaznu odnosno vaspitnu meru koja se izvršava ne bi imalo svrhe vođenje krivičnog postupka i izricanje krivične sankcije za drugo delo. U tom slučaju on obaveštava u roku od osam dana oštećenog koji može od veća za maloletnike neposredno višeg suda da zahteva da odluči o pokretanju krivičnog postupka i u ovim slučajevima. Princip korisnosti je primarniji od principa pravičnosti (*justice model*) i zaštitničkog principa i

7) diskreciona ovlašćenja suda za maloletnike⁸⁵ sastoje se dalje ne samo u širokoj slobodi pri izboru jednog ili više vaspitnih naloga, odnosno vaspitnih mera, nego i u mogućnosti da već izrečenu vaspitnu meru zameni drugom pogodnijom merom ili je pak obustavi od daljeg izvršenja ako to zahteva konkretna situacija⁸⁶.

⁸³ Zakon o sudovima za mladež Republike Hrvatske predviđa specifično rešenje kada propisuje primenu izvansudske nagodbe između maloletnog učinioca krivičnog dela i oštećenog pre nego što državni tužilac odluči o srsishodnosti pokretanja krivičnog postupka.

⁸⁴ N. Milošević, Neka aktuelna pitanja krivičnog postupka prema maloletnicima, Aktuelna pitanja maloletničke delinkvencije i mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku, Beograd, 1995. godine, str. 36-48.

⁸⁵ B. Čejović, Neke karakteristike krivičnog postupka prema maloletnicima, Pravna misao, Sarajevo, broj 1-2/1970. godine, str. 51-64.

⁸⁶ LJ. Jovanović, D. Jovašević, Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2003. godine, str. 311-312.

Kao najznačajnije novine⁸⁷ u oblasti maloletničkog procesnog krivičnog prava u Republici Srbiji, koje je u primeni od 1. januara 2006. godine, mogu se navesti sledeće karakteristike:

- 1) uspostavljanje isključive nadležnosti višeg suda u krivičnom postupku prema maloletnicima,
- 2) specijalizacija svih učesnika (javnog tužioca, sudije, advokata, punomoćnika, radnika organa unutrašnjih poslova⁸⁸) u krivičnom postupku prema maloletnicima,
- 3) dalje približavanje u procesnom smislu položaja maloletnika i mlađih punoletnih lica u krivičnom pravu⁸⁹,
- 4) u krivičnom postupku je obavezna odbrana od strane advokata za sva krivična dela maloletnika⁹⁰,
- 5) pitanje uslovljenog oportuniteta⁹¹ krivičnog gonjenja maloletnih učinilaca krivičnih dela. Tako javni tužilac za maloletnike može da odluči da ne zahteva pokretanje krivičnog postupka prema maloletniku, iako postoje dokazi iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je učinjeno krivično delo, ako smatra da to ne bi bilo celishodno s obzirom na prirodu krivičnog dela i okolnosti pod kojima je učinjeno, raniji život maloletnika i njegova lična svojstva.

Isto tako, ako je u toku izvršenje izrečene kazne ili vaspitne mere, javni tužilac za maloletnike može da odluči da ne zahteva pokretanje krivičnog postupka za drugo novoizvršeno krivično delo maloletnika ako, s obzirom na težinu učinjenog dela kao i na kaznu odnosno vaspitnu meru koja se izvršava, ne bi imalo svrhe vođenje krivičnog postupka i izricanje krivične sankcije. Svoju odluku o nepokretanju krivičnog postupka javni tužilac može da uslovi pristankom maloletnika odnosno njegovog

⁸⁷ N. Milošević, Nove odredbe o krivičnom postupku prema maloletnicima i dosadašnja iskustva u njihovoj primeni, Zbornik radova, Nova rešenja u krivičnom zakonodavstvu i dosadašnja iskustva u primeni, Zlatibor, 2006. godine, str. 445.

⁸⁸ D. Bakić, Uloga policije u prevenciji delinkventnog ponašanja djece u Republici Hrvatskoj, Kriminologija i socijalna integracija, Zagreb, broj 2/1994. godine, str. 198-209.

⁸⁹ M. Simović, Organi i načela pokretanja krivičnog postuopa prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, Zbornik radova, Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije, Beograd, 2008. godine, str. 129-134.

⁹⁰ M. Obretković, Krivični postupak prema maloletnicima – načela postupka i prava okrivljenog, Zbornik radova, Aktuelna pitanja maloletničke delinkvencije i mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku, Beograd, 1995. godine, str. 43-54.

⁹¹ M. Škulić, Princip oportuniteta u krivičnom postupku prema maloletnicima, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 7-8/1997. godine, str. 66-68.

roditelja, usvojioca ili staraoca kao i spremnošću maloletnika da prihvati ili ispuni jedan ili više postavljenih vaspitnih naloga⁹²,

6) isključena je primena mere "policijskog zadržavanja" prema maloletnom učiniocu krivičnog dela,

7) redukovanje primene krivičnoprocesne mere pritvora⁹³ u postupku prema maloletnicima u cilju afirmisanja alternativnih mera⁹⁴. Naime, prema maloletnicima se pritvor može odrediti samo izuzetno i to ako su ispunjeni uslovi iz člana 142. stav 2. Zakonika o krivičnom postupku⁹⁵ (ZKP) pod uslovom da se svrha radi čijeg ostvarenja je određen pritvor ne može postići merom privremenog smeštaja⁹⁶ maloletnika u prihvatilište, vaspitnu ustanovu ili drugu sličnu ustanovu iz člana 66. ZOMUKD.

Jedna od novina koju poznaje novo maloletničko procesno krivično pravo je svakako i privremena mera smeštaja i nadzora maloletnika u slučaju kada ga u toku krivičnog postupka treba izdvojiti iz sredine koja na njega štetno deluje, ali i kada je potrebno da mu se obezbedi privremena zaštita, smeštaj i nadzor.

Pri tome je izričito predviđeno da se vreme koje je maloletnik proveo u pritvoru, kao i svako drugo lišenje slobode obavezno uračunava u trajanje izrečenih sledećih vaspitnih mera:

a) upućivanja u vaspitnu ustanovu,

b) upućivanja u vaspitno popravni dom i

v) kazne maloletničkog zatvora,

8) veći je značaj sednice veća za maloletnike u svim fazama krivičnog postupka za maloletnike i

9) praktičnije je rešeno pitanje naknade troškova krivičnog postupka i ispunjenje obaveze iz usvojenog imovinsko – pravnog zahteva oštećenog.

⁹² V. Đurđić, Diskreciono gonjenje maloletnih učinilaca krivičnih dela, Teme, Niš, broj 2/2010. godine, str. 403-420.

⁹³ D. Perović, Određivanje pritvora prema maloletnicima, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 7-8/1994. godine, str. 11-15.

⁹⁴ N. Milošević, Lišenje slobode maloletnika - pritvor i alternative, Pravni život, Beograd, broj 9/2006. godine, str. 836-846.

⁹⁵ "Službeni list SRJ", broj 70/2001 i 68/2002 i "Službeni glasnik Republike Srbije" broj: 58/2004, 85/2005, 115/2005, 46/2006, 49/2007, 122/2007, 20/2009 i 72/2009

⁹⁶ N. Milošević, Pravo na slobodu maloletnika, Pravni život, Beograd, broj 9/2004. godine, str. 657-672; N. Milošević, Privremene mere smeštaja i nadzora, Pravni život, Beograd, broj 10/2007. godine, str. 5-14.

6. UTICAJ MEĐUNARODNIH PRAVNIH AKATA NA DOMAĆE MALOLETNIČKO KRIVIČNO PRAVO

U osnovi novouspostavljenog sistema maloletničkog krivičnog prava u Republici Srbiji se nalaze određeni pravni standardi⁹⁷ predviđeni u više međunarodnih pravih akata⁹⁸ koje je usvojila i naša država. Među tim standardima posebno se ističu sledeći⁹⁹:

- 1) najbolji interes deteta,
- 2) pravo na život, opstanak i razvoj deteta,
- 3) nediskriminacija i
- 4) poštovanje mišljenja deteta.

Takve međunarodne standarde o postupanju nadležnih državnih organa prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, koji potenciraju dobrobit deteta i maloletnika, obezbeđuju da bilo kakva reakcija prema maloletniku bude u srazmeri (princip srazmernosti) sa okolnostima koje se tiču njegove ličnosti, ali i okolnostima koje se odnose na krivično delo uspostavljanju između ostalog sledeći akti¹⁰⁰:

- 1) Konvencija OUN o pravima deteta iz 1989. godine¹⁰¹,
- 2) Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. godine¹⁰²,
- 3) Minimalna standardna pravila za maloletničko krivično pravosuđe (tzv. Pekinška pravila), usvojena od strane OUN 1985. godine¹⁰³,

⁹⁷ M. Škulić, Opšteprihvaćeni pravni standardi o maloletničkoj delinkvenciji i način njihove implementacije u maloletničkom krivičnom pravu Srbije, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1/2009. godine, str. 63-71.

⁹⁸ D. Ulefilović, Primjena međunarodnih standarda u domaćem zakonodavstvu sa aspekta primjene vaspitnih preporuka kao mjera preusmeravanja od redovnog krivičnog postupka, Zbornik radova, Maloletnička delinkvencija kao oblik društveno neprihvatljivog ponašanja, Banja Luka, 2008. godine, str. 335-349.

⁹⁹ N. Vučković Šahović, Maloletničko pravosuđe u međunarodnom pravu sa posebnim osvrtom na maloletne delinkvente, Jugoslovenska revija za međunarodno pravo, Beograd, broj 2-3/1997. godine, str. 463-478.

¹⁰⁰ D. Jovašević, Primena međunarodnih standarda zaštite prava maloletnika u novom krivičnom pravu Republike Srbije, Zbornik radova, Ustavne i međunarodnopravne garancije ljudskih prava, Niš, 2008. godine, str. 205-224.

¹⁰¹ "Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", broj 15/1990

¹⁰² "Službeni list Srbije i Crne Gore – Međunarodni ugovori", broj 9/2003

¹⁰³ Rezolucija UN broj 40/33 od 29. novembra 1985. godine. Ova pravila predstavljaju najpotpuniji skup minimalnih standarda, prava i procedura kojima se nadležni državni organi moraju rukovoditi u

4) Pravila OUN o zaštiti maloletnika lišenih slobode (tzv. Havanska pravila) iz 1990. godine¹⁰⁴,

5) Smernice OUN za prevenciju maloletničke delinkvencije (tzv. Rijadske smernice) iz 1990. godine¹⁰⁵,

6) Standardna minimalna pravila OUN za mere alternativne institucionalnom tretmanu (tzv. Tokijska pravila) iz 1990. godine¹⁰⁶ i

7) Evropska pravila o društvenim sankcijama i merama za sprovođenje maloletničkog krivičnog pravosuđa (tzv. Bečka pravila) iz 1997. godine¹⁰⁷.

Uz ove akte univerzalne međunarodne organizacije, od posebnog su značaja za krivičnopravni položaj maloletnih učinilaca krivičnih dela i sledeće preporuke Saveta Evrope¹⁰⁸, koje je doneo Komitet ministara ove najmasovnije i najstarije evropske regionalne političke organizacije¹⁰⁹. To su:

1) Preporuka P (87) 20 o društvenom reagovanju na delinkvenciju maloletnika iz 1987. godine,

2) Preporuka P (88) 6 o društvenom reagovanju na delinkventno ponašanje mladih koji potiču iz migrantskih porodica iz 1988. godine,

3) Evropska pravila za sankcije i mere P (92) 16 iz 1992. godine i

svim slučajevima postupanja prema maloletnicima koji su lišeni slobode sa ciljem obezbeđenja poštovanja njihovih prava i bezbednosti, te razvoja njihove psihičke i fizičke dobrobiti.

¹⁰⁴ Rezolucija UN broj 45/113 od 14. decembra 1990. godine.

¹⁰⁵ Rezolucija UN broj 45/112 od 14. decembra 1990. godine. Ove smernice se zasnivaju na ideji da države najefikasnijim načinima i sredstvima smanje broj dece u sukobu sa zakonom tako što jačaju pomoćne sisteme i kvalitet života maloletnika od ranog detinjstva do puberteta. One sadrže osnovne principe koji podstiču preventivno delovanje u oblasti delinkvencije mladih.

¹⁰⁶ Tokijska pravila sadrže osam različitih kategorija: 1) opšti principi, 2) faza pre suđenja, 3) faza suđenja i izricanja presude, 4) faza posle izricanja presude, 5) primena alternativnih kaznenih mera, 6) osoblje, 7) volonteri i drugo osoblje zajednice i 8) istraživanje, planiranje, formulisanje politike i ocenjivanje. Ova pravila promovisu veću ulogu zajednice u sprovođenju krivičnog pravosuđa i jačanje osećanja odgovornosti maloletnog učinioca krivičnog dela prema zajednici. (N. Grbić Pavlović, Kaznenopravni aspekti maloletničke delinkvencije u Republici Srpskoj, Banja Luka, 2010. godine, str. 53).

¹⁰⁷ Ova pravila imaju za cilj da obezbede okvir i pomoć državama u primeni međunarodnih standarda, a posebno Konvencije o pravima deteta u nacionalnom pravosudnom sistemu za maloletnike.

¹⁰⁸ D. Jovašević, Evropski standardi i neformalne mere u maloletničkom krivičnom pravu, Evropsko zakonodavstvo, Beograd, broj 33-34/2010. godine, str. 19-42.

¹⁰⁹ O. Perić, Položaj maloletnika u jugoslovenskom krivičnom zakonodavstvu sa stanovišta zaštite ljudskih prava, Zbornik radova, Prava čoveka i savremena kretanja u kriminalnoj politici, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1989. godine, str. 100.

4) Preporuka P (2003) 20 o novim načinima tretiranja maloletničkog prestupništva (delinkvencije) i ulozi maloletničkog pravosuđa iz 2003. godine¹¹⁰.

Standardi predviđeni u navedenim međunarodnim aktima¹¹¹, koje je potpisala i ratifikovala i naša država, su inkorporisani u odredbe novog Zakona o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (ZOMUKD)¹¹².

Za dalji razvoj maloletničkog krivičnog prava od posebnog je značaja Rezolucija XVII kongresa Međunarodnog udruženja za krivično pravo, koji je održan u Peking u 2004. godine u kojoj su, između ostalog, usvojene sledeće preporuke¹¹³:

1) maloletna lica podležu zakonu sa svim njegovim specifičnim karakteristikama. Zbog ovih specifičnosti pravosudni sistem treba da razmatra krivičnu odgovornost maloletnika kao zasebno pitanje u okviru elemenata krivičnog dela,

2) godine starosti za krivičnu odgovornost maloletnika treba da budu određene na osamnaest godina, a minimalna godina starosti ne bi trebalo da bude ispod četrnaest godina u vreme izvršenja krivičnog dela,

3) maloletni prekršioc zakona uglavnom bi trebalo da budu podvrgnuti vaspitnim merama ili drugim alternativnim kaznenim merama koje su usredsređene na rehabilitaciju pojedinca ili, ako situacija zahteva u izuzetnim slučajevima, na kaznene mere u tradicionalnom smislu,

4) na maloletnike ispod četrnaest godina mogu se primenjivati samo vaspitne mere,

5) primena vaspitnih ili alternativnih kaznenih mera koje su usmerene na rehabilitaciju može biti proširena na zahtev zainteresovanog lica do 25 godine,

¹¹⁰ LJ. Mitrović, Standardi UN i drugi međunarodni dokumenti u pozitivnom i budućem maloletničkom kaznenom pravu Republike Srpske, Zbornik radova, Kontrola kriminaliteta i evropski standardi, Beograd, 2009. godine, str. 246.

¹¹¹ T. Geraghty, Justice for children, The Journal of criminal law and criminology, broj 1/1997. godine, str. 190-241.

¹¹² "Službeni glasnik Republike Srbije", broj 85/2005; više: D. Jovašević, Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica sa uvodnim komentarom, Beograd, 2005. godine.

¹¹³ B. Cvetko, Pripremni kolokvij za 17. Međunarodni kongres AIDP o kaznenopravnoj odgovornosti maloletnika u nacionalnom i međunarodnom kaznenom pravu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 1/2003. godine, str. 229-235.

- 6) imajući u vidu krivična dela izvršena od strane lica koja su starija od 18 godina, primenjivost posebnih odredbi koje se odnose na maloletnike može se proširiti do 25 godine starosti,
- 7) o krivičnoj odgovornosti maloletnih lica moraju odlučivati specijalni sudski organi koji imaju zasebnu nadležnost od onih koje se bave punoletnim licima,
- 8) odluke suda bi trebalo da budu zasnovane na preliminarnim multidisciplinarnim sudskim istragama otvorenim za ispitivanje obeju strana i
- 9) potrebno je pokloniti posebnu pažnju interesu žrtava i humanom odnosu prema njima¹¹⁴.

7. ZAKLJUČAK

Početak 2006. godine u Republici Srbiji je počelo da se primenjuje novo maloletničko krivično pravo, u čijoj se osnovi nalazi Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica. On sadrži krivično pravne odredbe – materijalnog, procesnog i izvršnog karaktera – koje se odnose na maloletna lica. Ovaj zakon u sistemu krivičnih sankcija koje se mogu izreći maloletnim učiniocima krivičnih dela predviđa široku lepezu vaspitnih mera. No, pored toga, sledeći međunarodnopravne standarde u ovoj oblasti znatno je proširena mogućnost diverzionog postupka prema maloletnicima – skretanja krivičnog postupka na nesudeće organe bez primene krivičnih sankcija. To je inače tendencija prisutna i u uporednom krivičnom pravu. Naime, ovaj zakon predviđa vaspitne naloge.

Ako primena ovih naloga nije celishodna ili i pored njih maloletnik nastavi sa vršenjem krivičnih dela, prema njemu se može izreći jedna od devet vaspitnih mera: mere upozorenja i usmeravanja, mere pojačanog nadzora ili zavodske mere pri čemu sud ne određuje i efektivno njihovo trajanje. U slučaju izvršenja teškog krivičnog dela od strane starijeg maloletnika prema njemu se može izreći i posebna vrsta kazne – maloletnički zatvor. To su inače sankcije koje prema maloletnim učiniocima krivičnih dela poznaju i druga uporedna krivična zakonodavstva. Ovako razuđen sistem krivičnih sankcija uz široka diskreciona ovlašćenja organa krivičnog pravosuđa i zakonom postavljene uslove i postupak treba da omogući, s jedne strane, potpunu zaštitu maloletnika, a, s druge strane, da predstavlja adekvatan

¹¹⁴ Tekst Rezolucije je objavljen u celini u Reviji za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1/2005. godine, str. 221-222.

odgovor društva prema maloletnicima kao učiniocima krivičnih dela u cilju sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta ovih lica.

REFERENCE

- (1) Bajer, M. (1967) *Kriminalitet maloljetnika*, Zagreb.
- (2) Bajer, M. (1969) *Problem maloljetničkog kriminaliteta*, Zagreb.
- (3) Bavcon, L.J., Šelih, A. (1999) *Kazensko pravo*, Splošni del, Ljubljana.
- (4) Carić, A. (1965) *Organi za izricanje mjera prema maloljetnicima*, Split.
- (5) Carić, A. (1971) *Problemi maloletničkog sudstva*, Split.
- (6) Carić, A. (2002) *Mlađe osobe u kaznenom pravu*, Zagreb.
- (7) Čejović, B. (1985) *Krivično pravo u sudskoj praksi*, Knjiga prva, Opšti deo, Beograd.
- (8) Fedosov, I., Skuratov, T. (2005) *Ugolovnij kodeks Rossijskoj federaciji*, Garant, Moskva.
- (9) Grbić Pavlović, N. (2010) *Kaznenopravni aspekti maloljetničke delinkvencije u Republici Srpskoj*, Banja Luka.
- (10) Hirjan, F., Singer, M. (2001) *Maloljetnici u krivičnom pravu*, Zagreb.
- (11) Hirjan, F., Singer, M. (2002) *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Zagreb.
- (12) Jovašević, D. (2005) *Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica sa uvodnim komentarem*, Beograd.
- (13) Jovašević, D. (2008) *Maloletničko krivično pravo*, Beograd.
- (14) Jovašević, D. (2010) *Krivično pravo*, Opšti deo, Beograd.
- (15) Jovašević, D. (2010) *Položaj maloletnika u krivičnom pravu*, Niš.
- (16) Jovašević, D. (2011) *Leksikon krivičnog prava*, Beograd.
- (17) Konstantinović Vilić, S., Miladinović, V., Đurđić, V. (1992) *Kriminalitet maloletnica*, Beograd.
- (18) Lazarević, L.J. (1958) *Propisi o maloletnicima*, Beograd.
- (19) Marjanovik, G. (1998) *Makedonsko krivično pravo*, Opšt del, Skoplje.
- (20) Novoselec, P. (2004) *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb.
- (21) Paunović, M. (1980) *Uloga socijalnih službi u prevenciji maloletničkog prestupništva*, Beograd.
- (22) Perić, O. (1975) *Krivičnopravni položaj maloletnika*, Beograd.
- (23) Perić, O. (1995) *Komentar krivičnopravnih propisa o maloletnicima*, Beograd.
- (24) Sauer, W. (1950) *Kriminologie*, Berlin.

- (25) Simović, M., Jovašević, D., Mitrović, L.J., Simović Nišević, M. (2010) *Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske*, Banja Luka.
- (26) Singer, M. (1998) *Kaznenopravna odgovornost mladeži*, Zagreb.
- (27) Singer, M., Miškaj Todorović, L.J. (1989) *Delinkvencija mladih*, Zagreb.
- (28) Stojanović, Z. (2005) *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd.
- (29) Škulić, M. (2003) *Maloletnici kao učinioci i kao žrtve krivičnih dela*, Beograd.
- (30) Škulić, M., Stevanović, I. (1999) *Maloletni delinkventi u Srbiji*, Beograd.
- (31) Totara, M.S., Condro, V., Fanelli, G., Nolfo, M., Pergolini, M. (2008) *La sospensione del processo e messa alla prova*, Roma.

FUNDAMENTAL CHARACTERISTICS OF NEW JUVENILE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA

By adopting its new Law on Juvenile Perpetrators of Criminal Offences and Criminal – Legal Protection of Minors in 2005, the Republic of Serbia joined a small number of contemporary states that regulate the criminal – legal status of juveniles in a special manner. In that way, the legal position (rights, obligations and responsibilities) of juveniles as both – perpetrators as well as victims of criminal offences was arranged as a whole in a separate legal text. This new juvenile criminal justice system is based upon numerous international and European standards, which have been implemented in the legal system that has been coming to life in the past couple of years of their application. New legal provisions regulate substantial, procedural and executive criminal law, so that it could fully accomplish its proclaimed goal – education, re – education and proper development of juveniles. In this paper, the author draws attention to the term, subject, sources, principles and fundamental characteristics of juvenile criminal law, from the standpoints of legal theory, judicial practice and legal literature.

*KEY WORDS: juvenile / criminal offence / law / responsibility /
criminal sentences / education*